

Kapitola 21

Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky

Veronika Bílková

Pro lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky byl rok 2014 nepochybně jedním z nejzajímavějších období od vzniku samostatné České republiky. Téma se, v důsledku série článků prvního náměstka ministra zahraničních věcí Petra Druláka a reakcí, jež tyto články vyvolaly, stalo poprvé předmětem široké veřejné (byť nikoli politické) debaty. Debata ukázala, že zahraniční politika ČR v oblasti lidských práv se v českém prostředí zdaleka netěší takové podpoře, jak se dosud zdálo, a že názory na ni jsou poměrně polarizované. Vyšlo též najevo, že lidskoprávní diplomacie, resp. lidská práva obecně, není v ČR jen jedním z řady témat, o nichž lze vést diskusi, ale i určitým symbolem, s nímž je spojována polistopadová identita země. Diskuse o vhodném nastavení zahraniční politiky podpory lidských práv nepřinesla ještě v roce 2014 zásadnější změny této politiky samotné, konkrétní agenda tedy vykazovala přímou kontinuitu s předchozími roky.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Zahraniční politika ČR v oblasti lidských práv se dlouhodobě opírá o určité koncepční dokumenty. V roce 2014 se vycházelo ze starších dokumentů z počátku desetiletí, současně ale byla zahájena příprava dokumentů nových. Lidskoprávní diplomacie nebyla v roce 2014 předmětem větší politické (na rozdíl od veřejné) debaty a nestala se ani zásadním tématem volebních kampaní. Téma bylo nicméně značně politizováno a polarizováno, což souvisí i s rozdělením české politické scény do několika táborů.

Koncepční východiska české lidskoprávní diplomacie

V roce 2014 Česká republika ve své zahraniční lidskoprávní politice oficiálně stále vycházela z *dokumentů*, které byly přijaty ještě za předchozích pravicových vlád.

Šlo o *Koncepci zahraniční politiky České republiky*¹ z roku 2011, *Bezpečnostní strategii České republiky*² z téhož roku a *Koncepci transformační politiky*³ z roku 2010. Všechny tyto dokumenty označovaly podporu dodržování lidských práv, demokracie a principů právního státu za dlouhodobou prioritu zahraniční politiky České republiky. Bezpečnostní strategie u tohoto konstatování zůstávala, Koncepce zahraniční a transformační politiky jej naopak, ve velmi podobném duchu, rozváděly podrobněji. Obě se primárně soustředily na transformační komponentu české lidskoprávní politiky (tzv. transformační politika), která začala po roce 2010 postupně převažovat nad složkami jinými, včetně vlastní ochrany lidských práv.

Transformační politiku její Koncepce vymezila jako „*politiku podpory lidských práv a demokracie, která využívá specifické zkušenosti České republiky s procesem společenské transformace, budováním demokracie, jakož i nenásilným odporem proti totalitnímu režimu, který zahájení demokratizace předcházela*“.⁴ Strategickým cílem bylo dosáhnout toho, „*aby bylo v celém světě co nejvíce demokratických, stabilních a odpovědných států*“.⁵ Vycházelo se z premisy, že demokratické státy automaticky zajišťují vysoký standard ochrany lidských práv, a že tedy podpora demokratizace je nejúčinnější formou podpory lidských práv. Tato premisa se odrazila ve výběru tematických i teritoriálních priorit. Do první kategorie zařadily Koncepce všestrannou podporu občanské společnosti a obránců lidských práv, nezávislá média a zajištění svobodného přístupu k informacím, posilování právního státu a řádnou a demokratickou veřejnou správu.⁶ Teritoriální priority zahrnovaly partnery ve východní Evropě a na západním Balkáně a popř. jiné země, které jsou ČR kulturně, geograficky, historicky či jinak blízké. Důraz na transformační politiku se projevil také ve výčtu nástrojů, mezi nimiž vedle působení na mezinárodních fórech a v bilaterální oblasti důležité místo zaujímá *Program transformační spolupráce*, jehož prostřednictvím ČR financuje společné projekty českých a cizích nevládních organizací.

Dokumenty z let 2010–2011 zůstaly sice v průběhu roku 2014 v platnosti, současně ale započaly práce na přípravě nových koncepčních dokumentů, které by lépe odrážely zásady a priority stanovené v Koaliční smlouvě mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL⁷ z ledna 2014 a v *Programovém prohlášení vlády Bohuslava Sobotky*⁸ schváleném 12. 2. 2014. Koaliční smlouva v subsekcí věnované zahraniční politice obsahuje závazek koaličních stran „*podporovat dodržování lidských práv ve světě*“.⁹ Závazek doplňuje poznámka, že zvláštní důraz bude nadále kladen „*na úctu k jednotlivci, na práva sociální, ekonomická a na ochranu životního prostředí*“.¹⁰ Programové prohlášení vlády v podobném duchu uvádí, že „*rozvojová spolupráce, podpora lidských práv a humanitární pomoc bude součástí zahraniční politiky České republiky. Vláda přitom vychází z předpokladu, že lidská práva zahrnují jak práva občanská a politická, tak práva hospodářská, sociální a environmentální, a že je lze efektivně podporovat pouze v podmínkách vzájemného respektu a dialogu.*“¹¹ Ochrana lidských práv, resp. podpora sociální soudržnosti a lidské důstojnosti, je dále v Prohlášení zmíněna mezi cíli, jež chce ČR prosazovat v rámci OSN, resp. Evropské unie.

Programové prohlášení z roku 2014 se svou dikcí odlišuje od předchozích dvou prohlášení přijatých vládou Petra Nečase¹² (2010) a vládou Jiřího Rusnoka¹³ (2013). První dokument charakterizoval důraz na transformační složku české lidskoprávní di-

plomacie a na témata, jež jsou s touto složkou spojená (např. podpora rozvoje občanské společnosti) – stejný důraz, jak jsme viděli, je přítomen v koncepčních materiálech přijatých během Nečasovy vlády. Druhé prohlášení naopak naznačovalo možný odklon od politiky aktivní podpory lidských práv ve světě. Přes ujištění, že „*Vláda České republiky bude v maximálně možné míře usilovat o co nejširší spolupráci v globálních otázkách*“, včetně „*prosazování lidských práv*“,¹⁴ prohlášení dál lidským právům nevěnovalo pozornost a naopak se podrobně zabývalo otázkami ekonomické diplomacie a podpory vývozu. Zrovna vláda J. Rusnoka přitom dala několikrát najevo, že podporu lidských práv považuje nikoli za doplněk, ale za překážku úspěšné ekonomické diplomacie.¹⁵ Programové prohlášení z roku 2014 se od obou starších instrumentů odlišuje v tom, že podporu lidských práv považuje za důležitou součást české zahraniční politiky, současně ji ale neredukuje na podporu demokracie.

Tento přístup se odrazil též v *návrzích* nových koncepčních dokumentů, které se v průběhu roku 2014 začaly připravovat. Šlo hlavně o návrhy nové *Koncepce zahraniční politiky České republiky* a *Koncepce politiky podpory lidských práv a transformační spolupráce*. Ani jeden z dokumentů nebyl v roce 2014 finalizován, znění komentované v tomto textu se tak může lišit od toho, jež bude nakonec – nejspíše v první polovině roku 2015 – přijato. Návrh Koncepce zahraniční politiky ve znění, v němž unikl do médií v prosinci 2014,¹⁶ zavedl širší koncept podpory lidské důstojnosti, kterou prohlásil za jeden z hlavních cílů zahraniční politiky ČR. Základem podpory lidské důstojnosti má být politika podpory lidských práv. Koncepce se, stejně jako *Programové prohlášení vlády*, hlásí k nedělitelnosti všech lidských práv a zdůrazňuje, že lidská práva lze „*efektivně podporovat pouze v podmínkách vzájemného respektu a dialogu*“. Za součást konceptu podpory lidské důstojnosti jsou dále považovány rozvojová spolupráce, humanitární pomoc a transformační politika, která již není nadřazena politice lidských práv, ale stojí vedle ní. Návrh vyvolal určitou kritiku,¹⁷ větší zájem v médiích, širší veřejnosti a dokonce v zahraničí ale vzbudil paralelně chystaný návrh Koncepce politiky podpory lidských práv a transformační spolupráce.¹⁸

Vypracováním tohoto dokumentu se MZV pokusilo zaplnit koncepční mezeru, která v ČR stále existuje. Na rozdíl od bezpečnostní či rozvojové agendy nebyla totiž dosud agenda lidskoprávní coby jedna z hlavních součástí zahraniční politiky ČR předmětem samostatného koncepčního materiálu. Takový materiál vznikl na počátku minulého desetiletí (*Koncepce české zahraniční politiky v oblasti lidských práv na období let 2000–2002* přijatá MZV v roce 2002), brzy se ale přestal využívat. Od roku 2005 jej sice částečně supluje Koncepce transformační spolupráce (v roce 2010 nahrazená Koncepcí transformační politiky), ta se ale zaměřuje jen na transformační složku české lidskoprávní diplomacie. Nová Koncepce by měla tento úzký záběr překonat, první verze předložená na podzim 2014 této ambici ale příliš nedostála. Na straně jedné se v textu objevily odkazy na lidskou důstojnost a lidská práva i explicitní potvrzení toho, že ČR chce nadále stavět na nedělitelnosti všech lidských práv a prosazovat kulturu dialogu. Na straně druhé nedošlo k žádným změnám tematických či teritoriálních priorit, které zůstaly nastaveny úzce. Tento rozpor paradoxně nevzbudil téměř žádnou pozornost, neboť kritika se soustředila hlavně na to, zda a nakolik se nová Koncepce odklání od podpory transformace (viz dále).¹⁹

Politický kontext české lidskoprávní diplomacie

Příprava obou Koncepcí, stejně jako projevy a články představitelů MZV, vyvolaly veřejnou debatu, do níž se zapojila řada novinářů, publicistů a akademiků. Omezená naopak byla účast *politické reprezentace*, mimo vedení MZV. Větší zájem mezi politiky vzbudilo vlastně jediné téma, a to vztah ČR k Číně. Posilování vztahů s touto asijskou velmocí začalo již v roce 2013. Koncem dubna 2014 schválila vláda cestu ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka do Číny. Na tiskové konferenci po jednání vlády uvedl premiér B. Sobotka, že ČR nechce zpochybňovat územní celistvost Číny (zahrnující Tibet) a nechce se vměšovat do vnitřních záležitostí této země.²⁰ Na prohlášení ostře reagovala část opozice. Karel Schwarzenberg (TOP 09) obvinil vládu z pragmatismu s tím, že „*jsou lidé, [...] kteří opustí cestu ctnosti a položí se za peníze. Bohužel to je teď česká vláda.*“²¹ Miroslav Kalousek (TOP 09) řekl, že „*pro svobodu a pro lidská práva není obchodovatelný ekvivalent. To je něco, čeho se český ministr zahraničí a český premiér nikdy neměli vzdát.*“²²

Na kritiku odpověděl ministr Zaorálek, podle nějž „*v žádném případě to není tak, že bychom vyklízeli pozice, protože potřebujeme úspěch s exportem a investice. [...] Neznamená to, že bychom nerozvíjeli politiku lidských práv, která je jedním ze základních principů naší zahraniční politiky.*“²³ Zaorálkova cesta vyústila ve společné česko-čínské prohlášení, ve kterém ČR uznala, že „*respektuje suverenitu a územní celistvost Čínské lidové republiky, je si plně vědoma důležitosti a citlivosti otázky Tibetu a [...], nepodporuje samostatnost Tibetu v jakékoliv formě*“.²⁴ Oba státy dále „*potvrdily dodržování zásady nevměšování se do vnitřních záležitostí tak, jak je vyjádřeno v Chartě OSN*“, ale zmínily i „*úsilí ve věci podpory a ochrany lidských práv na základě rovnocennosti a vzájemného respektu*“.²⁵ Zaorálek prohlášení komentoval s tím, že ČR se nevzdává své lidskoprávní tradice, ale chce v praxi aplikovat širší pojetí lidských práv, k němuž se nově hlásí.²⁶

Další fáze sporu o Číně se rozhořela v říjnu 2014, v souvislosti s návštěvou prezidenta Miloše Zemana v Pekingu. Zeman v rozhovoru pro čínskou státní televizi uvedl, že do země nepřišel rozdávat lekce o lidských právech, ale chce se učit jak stabilizovat společnost.²⁷ Výrok vyvolal reakci opozice. Kalousek prohlásil, že „*pan prezident se svými výroky v Číně o 180 stupňů odchýlil od dlouhodobé konzistentní politiky ČR, která měla za všech vlád, ať pravicových či levicových, obhajobu lidských práv jako svou velkou mezinárodní politickou prioritu. Tím také byla Česká republika na mezinárodním poli zajímavá.*“²⁸ Europoslanec Jiří Pospíšil (nestraníkem za TOP 09) se přidal s tím, že „*upozorňovat na to, že v Tibetu jsou pošlapávána lidská práva, by mělo být součástí naší zahraniční politiky*“.²⁹ Za Zemana se naopak postavil bývalý premiér Nečas, podle nějž prezident odvedl během návštěvy Číny kus práce v oblasti ekonomické diplomacie a jeho výroky nenapáchaly žádné škody.³⁰

Význam lidských práv ve vztahu mezi ČR a Čínou byl jediným lidskoprávním tématem zahraniční politiky, který vzbudil v roce 2014 aktivnější zájem české politické scény. To může vysvětlovat, proč se lidskoprávní diplomacii nedostalo prakticky žádné pozornosti v průběhu volebních kampaní. V roce 2014 se konaly hned *troje volby* – do Evropského parlamentu (23.–24. května), do Senátu PČR (10.–11. října a 5.–6. listopadu) a do zastupitelstev obcí (10.–11. října). V žádných z těchto voleb

nesehrlo téma lidských práv v zahraniční politice významnější úlohu. V senátních a obecních volbách se téma neobjevilo vůbec. Ve volbách do Evropského parlamentu se k němu – resp. k mezinárodní podpoře lidských práv ze strany EU – několik politických stran vyjádřilo, přičemž jejich programy nevykazovaly zásadní rozdíly.

Nejexplicitnější byly vládní ANO a, překvapivě, jindy skeptická KSČM. ANO uvedlo, že EU „*musí šířit své základní hodnoty v podobě demokracie, právního státu a lidských práv, včetně občanských, politických, ekonomických, sociálních a kulturních a práv menšin*“.³¹ KSČM konstatovalo, že „*integrovaná Evropa s vlastní subjektivitou má vlastní globální odpovědnost za prosazování hodnot míru, spravedlivosti, solidarity a lidských práv*“.³² Význam mezinárodní podpory lidských práv ze strany EU uznala také TOP 09, podle níž by „*hodnoty, na kterých je EU založena, neměly působit jen uvnitř EU, ale měly by rezonovat i navenek. Proto by EU při uzavírání mezinárodních smluv se třetími státy měla důsledně požadovat doložky ochrany lidských práv včetně práva náboženské svobody*“.³³ TOP 09 dále lidská práva zmiňuje v kontextu vztahu ke konkrétním státům, a to Ruské federaci, Číně a Ukrajině. Lidskoprávní dimenzi zahraniční politiky EU nekomentovaly volební programy ČSSD a KDU-ČSL, které se oba omezily na to, že zdůraznily potřebu ochrany lidských práv uvnitř Evropské unie.³⁴ Zvláště u ČSSD, jejíž zástupci ve vedení MZV již v té době psali o potřebě změny české lidskoprávní politiky,³⁵ může tento přístup udivit, nejspíše je ale za ním vnímání unijní a české diplomacie jako dvou přece jen oddělených oblastí.

Jak jsme uváděli v minulých vydáních této publikace, česká politická scéna je ve vztahu k lidskoprávní diplomacii dlouhodobě rozdělena do několika hlavních táborů. První tvoří aktivističtí internacionalisté, kteří lidská práva (obvykle jen práva tzv. první generace) nadřazují všem ostatním hodnotám. Dále jsou zde umírnění internacionalisté, kteří uznávají lidská práva, volají ale po jejich vyvažování s jinými zájmy. Třetí tábor zahrnuje autonomisty – ti uznávají význam lidských práv, považují je ale za záležitost jednotlivých států. Konečně, v poslední době se na české politické scéně vyprofiloval tábor pragmatiků. Ty lidská práva příliš nezajímají, orientují se totiž na jiné oblasti zahraniční politiky (hlavně ekonomickou diplomacii). Po dlouhá léta se česká zahraniční politika formovala primárně v dialogu aktivních a umírněných internacionalistů: první reprezentoval Václav Havel či Karel Schwarzenberg, druhé tehdejší vedení ODS a ČSSD. Od počátku tohoto desetiletí ale na síle nabírá pragmatický proud, k němuž vedle prezidenta Zemana patří i mnoho dalších politiků napříč politickými stranami.

Spolu s nástupem pragmatismu došlo v roce 2014 k jisté vnitřní redefinici obou internacionalistických táborů. Zatímco v minulosti se tyto tábory rozcházely hlavně v názoru na vzájemný vztah lidských práv a jiných, především ekonomických zájmů, v poslední době se předmětem sporu stalo samo pojetí lidských práv a způsob, jakým by tato práva měla být na mezinárodní scéně prosazována. Aktivní internacionalisté se hlásí k úzkému pojetí lidských práv, jež omezují na práva občanská a politická. Ochranu lidských práv spojují (a podmiňují) s demokratizací. Naopak umírnění internacionalisté zastávají širší koncepci lidských práv, mezi něž řadí všechna práva uznaná v mezinárodních katalozích (občanská, politická, sociální, hospodářská i kulturní). Tato práva chtějí prosazovat tradičními diplomatickými nástroji, tj. půso-

bením na mezinárodních fórech, bilaterálními jednáními apod. První tábor klade důraz na to, že lidská práva v tom pojetí, jak je chápe ČR, jsou univerzální a mají jasně daný obsah. Tábor druhý má naopak za to, že o lidských právech je třeba vést mezi státy dialog, který by umožnil dosáhnout shody na jejich obsahu.

Téma podpory lidských práv v zahraniční politice ČR bylo v roce 2014 předmětem značné *politizace i polarizace*. Sluší se připomenout, že politizace a polarizace jsou v této publikaci používány jako deskriptivní pojmy. Rozumí se jimi přítomnost určitého tématu v politickém, resp. veřejném prostoru (politizace) a shoda na základních parametrech určité agendy, jejím významu, vztahu k jiným oblastem zahraniční politiky a nástrojích praktické realizace (polarizace). Lidskoprávní diplomacie se jistě míře politizace a polarizace nikdy nevyhnula, v minulosti ale byla tato míra poměrně omezená. Ačkoli téma bylo ve veřejném prostoru konstantně přítomno, vedly se o něj jen umírněné spory a v základních bodech panoval konsenzus. Ten začal oslabovat již v roce 2013, kdy na české politické scéně vlivné místo zaujal tábor pragmatiků. Trend pokračoval v roce 2014, kdy se v souvislosti s projevy představitelů MZV a přípravou nových koncepčních dokumentů rozvířila živá veřejná debata o tom, kam by měla česká lidskoprávní diplomacie směřovat, jaké cíle by měla mít a jakými prostředky by je měla dosahovat.

Debata, do níž se zapojili hlavně stoupenci aktivního a umírněného internacionalismu, ukázala, že téma lidskoprávní diplomacie již českou společnost nespojuje, jak tomu bylo dříve, ale spíše rozděluje. Téma je prakticky všemi aktéry vnímáno jako jeden z určujících rysů zahraničněpolitické identity České republiky v období po roce 1989. Debata o něm tak v sobě obsahuje jak hodnocení toho, nakolik se tato identita formovala správným způsobem, tak návrhy, zda je (či není) čas ji určitým způsobem pozměnit. Názory na obě tyto otázky se v českém prostředí značně různí – zajímavé přitom je, že potřebu vyjádřit se k nim měli zatím hlavně novináři a publicisté, nikoli politici. Téma tak bylo, aspoň v roce 2014, politizováno ve veřejném prostoru, ovšem primárně mimo politickou scénu. Míra politizace byla přitom, na téma z oblasti zahraniční politiky, značně vysoká, což souvisí s již zmíněným chápáním lidskoprávní diplomacie jako součásti české identity. Vysoká byla, částečně ze stejných důvodů, také míry polarizace. Celkově lze říci, že málokdy se v českém veřejném prostoru vedly o nějakém aspektu zahraniční politiky tak aktivní a tak vyhrocené debaty.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Nová představa o tom, kam by měla česká zahraniční politika v oblasti lidských práv nadále směřovat, kterou načrtlo MZV v návrzích nových koncepčních materiálů, začala v roce 2014 ovlivňovat praktickou agendu. Dělo se tak však jen pomalu, a aniž by došlo ke změně klíčových aktivit, na něž se Česká republika v dané oblasti tradičně soustředí. Mezi tyto aktivity patří působení v Radě OSN pro lidská práva, jejímž členem byla ČR v letech 2011–2014; plnění závazků z mezinárodních smluv na

ochranu lidských práv; přijímání opatření k naplňování tematických a teritoriálních priorit; a realizace transformační politiky.

Působení České republiky v Radě OSN pro lidská práva

Od poloviny června 2011 zasedala Česká republika v Radě OSN pro lidská práva, kam byla – již podruhé – zvolena 20. 5. 2011. Rada OSN pro lidská práva (*UN Human Rights Council*) je hlavní lidskoprávní orgán OSN, který v roce 2006 nahradil Komisi OSN pro lidská práva.³⁶ Česká republika byla poprvé členem Rady v roce 2006, tehdy ale její členství trvalo necelý rok. Při druhém zvolení měla více štěstí, neboť v důsledku úpravy mandátů v Radě bylo její funkční období prodlouženo o půl roku (z tří na tři a půl roku), zůstala tak členkou Rady až do konce roku 2014. Rada OSN pro lidská práva se pravidelně schází třikrát ročně (v březnu, v červnu a v září). Kromě toho se může sejít na zvláštních zasedáních, jež se zpravidla týkají aktuálních lidskoprávních krizí. Česká republika se od svého zvolení aktivně účastnila všech zasedání. Nejinak tomu bylo v roce 2014, kdy se vedle třech řádných zasedání, jež proběhla ve dnech 3.–28. března, 10.–27. června a 8.–26. září, konala také tři zasedání zvláštní (20. ledna k situaci ve Středoafričské republice, 23. července k situaci na okupovaných palestinských územích a 1. září k situaci v Iráku, ve světle porušování lidských práv spáchaných tzv. Islámským státem).

Během březnového (v pořadí 25.) řádného zasedání vystoupil jako obvykle ministr zahraničních věcí ČR, tentokrát to byl poprvé L. Zaorálek (ČSSD). Ve svém projevu připomněl českou tradici ochrany lidských práv sahající ke Komenskému či Masarykovi a zdůraznil nedělitelnost a vzájemnou propojenost všech lidských práv. Upozornil také na potřebu chránit zvláště zranitelné skupiny osob a regulovat aktivity nestátních aktérů, zejména nadnárodních obchodních společností.³⁷ Během vlastního zasedání se ČR zapojila do rozprav ke stavu lidských práv v různých státech světa, mj. Demokratické republice Kongo, Číně, Íránu, KLDL, Libyi, Myanmaru/Barmě, Středoafričské republice a Sýrii. Vyjádřila rovněž znepokojení nad vývojem na Ukrajině a nad odtržením Krymu, k němuž došlo právě během 25. zasedání Rady.³⁸ Česká republika se dále zapojila do interaktivního dialogu se zvláštním zpravodajem OSN ke svobodě náboženství Heinerem Bielefeldtem, v němž vyzdvihla význam svobody projevu a celospolečenského dialogu,³⁹ a do panelové diskuse k propagaci a ochraně prostoru pro občanskou společnost, kde označila existenci občanské společnosti za „*nezbytný pilíř všech opravdových snah o zajištění lidských práv pro všechny*“.⁴⁰

Červnové (26.) řádné zasedání Rady mělo obdobný průběh. Česká republika opět kritizovala stav dodržování lidských práv v některých zemích světa, mj. Bělorusku, Eritreji, Íránu, KLDL, Ruské federaci, Středoafričské republice a Sýrii.⁴¹ Vedle toho se účastnila dvou interaktivních dialogů, a to se zvláštními zpravodaji pro svobodu projevu a pro svobodu shromažďování a sdružování Frankem La Rue a Mainou Kiai⁴² a se zvláštní zpravodajkou pro nezávislost soudců a právníků Gabrielou Knaul.⁴³ Zřejmě nejvýznamnější bylo pro českou lidskoprávní diplomacii zářijové (27.) řádné zasedání Rady. Zde se ČR spolu s některými dalšími státy podařilo již podruhé prosadit rezoluci o rovné účasti v politických a veřejných záležitostech.⁴⁴ Rezoluce při-

promíná závazek států přijmout potřebná opatření k zajištění toho, že všichni občané, včetně příslušníků marginalizovaných skupin, budou mít efektivní právo a příležitost účastnit se na veřejných záležitostech za rovných podmínek. Vymezuje též konkrétní opatření, která by tomuto zajištění měla napomoci (např. boj proti diskriminaci či vytvoření podmínek pro působení obhájců lidských práv). Česká republika navíc opět komentovala porušování lidských práv v některých státech světa, např. v Iráku, Libyi, Súdánu a na východní Ukrajině.⁴⁵

Aktivně si ČR počínala rovněž během zvláštních zasedání Rady. Například na zářijovém zvláštním zasedání odsoudila vážná porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva páchaná silami tzv. Islámského státu a vyzvala všechny strany konfliktu v Iráku k zachování zásad lidskosti a respektování mezinárodního práva.⁴⁶ Za zmínku stojí i participace ČR na mechanismu tzv. univerzálního periodického přezkumu (*Universal Periodic Review*), v rámci něhož procházejí všechny státy světa v pravidelných čtyřletých cyklech komplexním přezkumem stavu dodržování lidských práv na jejich území. Mechanismus byl zaveden v roce 2006 a první cyklus přezkumu se rozběhl v roce 2008. Tehdy jím také prošla ČR, která se mu následně znovu podrobila v roce 2012. Během let si ČR vytvořila praxi aktivní participace na přezkumu jiných států – ČR těmto státům klade písemné dotazy při přípravě jejich stanoviska, účastní se ústního projednání jejich národní zprávy a dává jim doporučení. Například na jarním zasedání UPR v roce 2014 adresovala ČR svá doporučení Afghánistánu, Eritreji, Chile, Jemenu, Kambodži, Makedonii, Novému Zélandu, Slovensku a Vietnamu, neomezila se tedy jen na tradiční cíle české lidskoprávní kritiky.⁴⁷

S koncem roku 2014 funkční období ČR v Radě OSN pro lidská práva vypršelo. Velvyslankyně ČR v Ženevě Kateřina Sequensová při této příležitosti v hodnotící zprávě zveřejněné MZV uvedla, že „*působení v Radě pro lidská práva bylo pro Českou republiku příležitostí, jak dále budovat svou dobrou lidskoprávní pověst na mezinárodní scéně. [...] Během tři a půl roku trvajících členství Česká republika potvrdila svým aktivním, otevřeným a čitelným vystupováním, že lidská práva byla, jsou a zůstanou její zahraničně-politickou prioritou. Členství bylo navíc dobrou motivací pro další posilování lidských práv v České republice samotné.*“⁴⁸ S tímto závěrem se lze ztotožnit. Česká republika své členství v Radě skutečně brala vážně – účastnila se všech deseti řádných a šesti zvláštních zasedání, která v období od června 2011 do prosince 2014 proběhla; vystupovala v diskusích; dvakrát předložila rezoluci k rovné účasti na politických a veřejných záležitostech a dosáhla jejího jednomyslného přijetí (2013, 2014); kosponzorovala dvě rezoluce k právům na pokojné shromažďování a sdružování (2012, 2013); participovala na mechanismu univerzálního přezkumu. Na stát naší velikosti je to velmi dobrý výsledek, který se mj. odrazil v tom, že na rok 2014 získala ČR v Radě místopředsednické místo coby výraz uznání své angažovanosti ve prospěch orgánu.

Postoje ČR v Radě pochopitelně odrážely náhled na lidská práva, který dosud v českém prostředí dominoval, s důrazem na první generaci lidských práv a s přednostním zaměřením na některé státy světa (Bělorusko, Kuba aj.). Tento náhled by se do budoucna mohl změnit, není ale sporu o tom, že Rada OSN pro lidská práva na-

dále zůstane – a měla by zůstat – jedním z privilegovaných fór české lidskoprávní diplomacie. Výrazem toho je záměr České republiky znovu, v pořadí již potřetí se ucházet o členství v Radě, a to tentokrát na období let 2019–2021 (volby se budou konat v roce 2018). Kampaň za znovuzvolení započala již v roce 2013 a nic nenasvědčuje tomu, že by snahy o revizi české lidskoprávní diplomacie ze strany současné vládní koalice tuto kampaň ohrožovaly či zpochybňovaly. Nové členství v Radě by ostatně ČR nabídlo dobrou příležitost aplikovat onen revidovaný přístup – bude-li přijat a ne-dojde-li v mezidobí k jeho další revizi – v praxi na multilaterální rovině.

Plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv

Česká republika je smluvní stranou většiny významných smluv na ochranu lidských práv přijatých v rámci OSN a na regionální úrovni v rámci Rady Evropy. Český podpis, resp. ratifikace chybí pouze u *Mezinárodní úmluvy na ochranu práv migrujících pracovníků a jejich rodin* z roku 1990, *Mezinárodní úmluvy na ochranu všech osob před nuceným zmizením* z roku 2006 a u Opčních protokolů k *Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením* (2007), *Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* (2008) a k *Úmluvě o právech dítěte* (2013).

První úmluva chrání práva ekonomických migrantů, a jako taková není v rozvinutých zemích, kam tito migranti obvykle směřují, příliš populární. To platí i pro ČR, která zatím o přistoupení k tomuto dokumentu neuvažuje.⁴⁹ Totéž se týká druhé úmluvy, která se zaměřuje na specifický typ porušování lidských práv, jež bylo využíváno latinskoamerickými diktaturami, a ČR proto může mít pocit, že jí se přímo netýká. Ze solidarity s těmito státy, i proto, že smluvní stranou Úmluvy jsou již téměř všechny státy EU, by nicméně ČR měla svou pozici zvážit. Opční protokoly doplňují již existující smlouvy o proceduru individuálních stížností, jež může jednotlivec, který se cítí být obětí porušení jedné ze smluv, adresovat příslušnému výboru. Mechanismus individuálních stížností zvyšuje šance na účinné zajištění dodržování smluvních instrumentů. To odpovídá prioritám české lidskoprávní diplomacie, a ČR by tak měla zvážit brzkou ratifikaci prvního a brzké přistoupení k oběma dalším opčním protokolům.⁵⁰ Zvláště aktuální je to v případě Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu, jehož přijetím by ČR mohla ukázat, že to s odklonem od úzkého pojetí lidských práv myslí opravdu vážně.

V lednu 2014 ČR předložila kombinovanou desátou a jedenáctou periodickou zprávu o naplňování závazků z *Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace* z roku 1965.⁵¹ Zpráva, která se zaměřuje na období od srpna 2009 do února 2013, by měla být ze strany Výboru pro odstranění všech forem rasové diskriminace projednána v srpnu 2015. V květnu 2014 se před jiný výbor, Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva, dostala druhá periodická zpráva o naplňování závazků z *Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* z roku 1966. Zpráva byla předložena již v roce 2010⁵² a pokrývá období let 2000–2006, Výbor nicméně ve svých závěrečných doporučeních zohlednil též období 2006–2014.⁵³ Hlavní výhrady Výboru se jako již tradičně týkaly diskriminace Romů a migrantů, odlišných platů mužů a žen, vzdělávání romských dětí a dětí s handicapem a přístupu migrantů k systému zdravotního pojištění.⁵⁴

Smluvní výbory OSN neevdují pro rok 2014 žádné nové rozhodnutí ve věci stížnosti (individuální či mezistátní) proti České republice. Naopak Evropský soud pro lidská práva posoudil takových (individuálních) stížností během roku 2014 celkem 748.⁵⁵ Výrazná většina (735) byla odmítnuta jako nepřijatelná, nebo vyškrtuta z registru. Zbývajících třináct se dočkalo věcného posouzení, z toho ve čtyřech případech došel Evropský soud k závěru, že ČR se dopustila porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Jeden z případů se týkal práva na ochranu vlastnictví podle článku 1 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě. Soud zde dal za pravdu skupině majitelů domů, kteří se domáhali odškodnění za období, kdy jim bylo znemožněno zvýšit nájemné v důsledku jeho regulace ze strany státu. Problém byl shledán již v nedostatečném právním základě, soud tedy nemusel řešit samotnou otázku legitimacy regulace nájemného.⁵⁶

Zbývajících případy zahrnovaly porušení práva na respektování rodinného a soukromého života podle článku 8 Evropské úmluvy. V jedné kauze toto porušení spočívalo v provedení šetření v prostorách stěžovatelské společnosti Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, které nedoprovázely dostatečné procesní garance.⁵⁷ V další kauze ČR nepřijala dostatečná opatření, aby zajistila zachování rodinných vazeb mezi stěžovatelem a jeho nezletilou dcerou svěřenou státem do péče Klokánku.⁵⁸ V posledním případě bylo pochybení ČR shledáno v násilné hospitalizaci novorozence proti vůli jeho matky, která sice podle Soudu sledovala legitimní cíl a měla základ v zákoně, nebylo ale možné považovat ji za nezbytnou.⁵⁹ Z kauz, které ČR vyhrála, vzbudila největší pozornost kauza týkající se domácích porodů. Soud uznal, že při přijímání a uplatňování politiky týkající se domácích porodů ČR nepřekročila prostor k uvážení ani neporušila rovnováhu mezi zájmy všech dotčených aktérů (matky, dítěte, státu apod.). Současně ale vyzval české orgány, aby úpravu neustále přehodnocovaly ve světle vývoje na poli medicíny, vědy a práva. Rozhodnutí zatím nenabýlo právní moci, neboť stěžovatelky požádaly o projednání případu Velkým senátem soudu.⁶⁰

Prosazování tematických a teritoriálních priorit ČR v oblasti lidských práv

Priority české zahraniční politiky v oblasti lidských práv zůstávaly od vzniku České republiky dlouhodobě bez větších změn. Tematické priority zahrnovaly podporu občanské společnosti a obránců lidských práv, nezávislá média a zajištění svobodného přístupu k informacím, posilování právního státu, řádnou a demokratickou veřejnou správu. Priority teritoriální tvořila trojka Bělorusko–Kuba–Myanmar/Barma, ke kterým příležitostně přistupovaly jiné, obvykle též (post)komunistické či (post) autoritativní země, jako např. Čína, KLDLR, Sýrie nebo – pro oblast transformační politiky – státy západního Balkánu (Bosna a Hercegovina, Srbsko aj.) či postsovětského prostoru (Gruzie, Moldavsko, Ukrajina aj.). Takto nastavené priority nebyly dlouhou dobu důvodem větších kontroverzí. Rok 2014 v tomto ohledu přinesl změnu, neboť nastavení jak tematických, tak teritoriálních priorit se stalo předmětem veřejné debaty (viz dále). Tato debata nicméně prozatím ovlivnila praktickou realizaci zahraniční politiky jen omezeným způsobem.

Tematické priority nedoznaly výraznějšího rozšíření, byť právě o něm se začalo v roce 2014 uvažovat. Důraz byl nadále kladen na tzv. práva první generace, tedy

práva občanská a politická. To se projevilo v působení ČR v Radě OSN pro lidská práva, kde ČR neaktivněji vystupovala v dialozích týkajících se svobody slova, svobody shromažďování či práva na spravedlivý proces, tedy klasických práv první generace. Do té nakonec spadá také právo na rovnou účast v politických a veřejných záležitostech, k níž ČR v posledních dvou letech (2013, 2014), jak jsme již viděli, sponzorovala samostatnou rezoluci. Vedle vlastní podpory lidských práv se česká diplomacie orientuje také na oblast mezinárodního humanitárního a trestního práva. Během roku 2014 se zástupci ČR mj. účastnili Globálního summitu k ukončení sexuálního násilí v ozbrojeném konfliktu, který se konal v červnu v Londýně. Česká republika dále podporovala aktivity stálého Mezinárodního trestního soudu, ve kterém má od roku 2012 svého soudce, JUDr. Roberta Fremra, i dalších trestních tribunálů (např. Zvláštního tribunálu pro Libanon, kde je také česká soudkyně, JUDr. Ivana Hrdličková).

Teritoriální priority taktéž zůstaly vcelku konstantní. Česká republika dále sledovala dění v prioritních zemích a oblastech a vydávala kritická prohlášení k potlačování lidských práv z jejich strany. Je nicméně zajímavé, že tradiční „trojka“ (Bělorusko, Kuba, Myanmar/Barma) lehce ustoupila do pozadí. Bělorusko vyvolalo větší zájem snad jen propuštěním disidenta Aleše Bialitského, které MZV přivítalo a současně vyjádřilo naději na možné zlepšení vztahů mezi oběma zeměmi.⁶¹ Jinak ČR k Bělorusku dále zastávala spíše opatrný postoj.⁶² V případě Kuby a Myanmaru/Barmy se ČR omezila na obecnou kritiku porušování lidských práv v těchto zemích. Obdobnou kritiku Česká republika adresovala řadě dalších států, mj. Demokratické republice Kongo, Eritreji, Íránu, KILDR, Libyi, Středoafričské republice nebo Sýrii. Pozornost budila také situace na Ukrajině (odtržení Krymu, ozbrojený konflikt v oblasti Donbasu) a její lidskoprávní dopady, ke kterým se ČR – ať již formou jednostranných prohlášení, nebo na půdě mezinárodních orgánů – vyjadřovala opakovaně.⁶³ Konečně, kontroverzním tématem bylo porušování lidských práv v Číně, resp. v Tibetu, které sice ČR kritizovala,⁶⁴ podle části opozice to ale nečinila dost důrazně.

Transformační politika

Transformační politika se zaměřuje na podporu společenské transformace směrem k demokracii, popř. se snaží takovou transformaci vyvolat. Hlavním nástrojem transformační politiky je program transformační spolupráce (TRANS), který je založen na „*podpoře neinvestičních projektů spočívajících ve sdílení a přenášení zkušeností českých realizátorů*“.⁶⁵ Projekty navrhují české nevládní organizace, které je realizují ve spolupráci se subjekty z prioritních zemí. Mezi ty tradičně patřily země východní Evropy (Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina), země západního Balkánu (Bosna a Hercegovina, Kosovo, Srbsko) a některé další země (Myanmar/Barma, Egypt, Irák a Kuba). Projekty by měly směřovat k naplňování tematických priorit transformační politiky ČR, jež dlouhodobě zahrnují podporu občanské společnosti, včetně ochrany obháječů lidských práv, posilování nezávislosti médií, spolupráci s místními správami a výchovu k aktivnímu občanství.

Transformační politika nebyla původně předmětem větších politických kontroverzí. Její zavedení v polovině minulého desetiletí proběhlo bez veřejné diskuse, to

ovšem v dané době nezbudilo výhrady. Ty se, většinou spíše v implicitní podobě, objevily až v posledních letech a především pak v rámci širší debaty vedené v roce 2014. Jako útok na transformační politiku byly mnohými interpretovány již články akademika a od února 2014 prvního náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka, které debatu spustily. Drulák kritizoval moralistický přístup české zahraniční politiky, která namísto prosazování lidských práv vede globální boj za politickou svobodu pod vedením USA.⁶⁶ Tento názor nejprve vzbudil spory o to, zda je dané nastavení správné a nakolik je oprávněné spojovat jej s bývalým prezidentem V. Havlem. Ve druhé půlce roku, i v souvislosti s přípravou nové Koncepce podpory lidských práv, se zájem přesunul k praktičtějším tématům – mj. k tomu, zda nový postoj MZV ohrožuje samu existenci transformační politiky, jak se domnívala část autorů,⁶⁷ nebo znamená jen určité přehodnocení jejích východisek a pevnější ukotvení politiky podpory demokracie v širším rámci lidskoprávní diplomacie, jak tvrdil např. sám Drulák.⁶⁸

Spory o vhodném nastavení transformační politiky neovlivnily během roku 2014 nijak výrazně praktickou realizaci této politiky. Projekty transformační spolupráce vybrané ve výběrovém řízení na konci roku 2013 se rozběhly beze změn. Stejně tak se na konci roku 2014 konalo další kolo výběrového řízení na projekty, které budou realizované v roce 2015. Do výběrového řízení bylo přihláшено celkem 60 projektů, z nichž osm bylo vyřazeno z formálních důvodů, popř. z důvodu pozdního dodání. Ze zbývajících 52 žádostí se komise složená ze zástupců MZV a externích odborníků rozhodla podpořit dvacet projektů. Nejúspěšnějšími žadateli byly organizace Člověk v tísni a Transparency International, každá se třemi podpořenými projekty.⁶⁹ Finančně nejnákladnější projekt směřuje k podpoře nezávislé žurnalistiky na Ukrajině (2 mil. Kč). Celkově bylo na projekty transformační spolupráce rozděleno cca 25 mil. Kč, což znamená meziroční pokles o cca jednu třetinu. Další prostředky MZV opět investovalo do přímé pomoci prodemokratických struktur v prioritních zemích (podpora disidentů, distribuce literatury aj.).

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Okruh klíčových aktérů, kteří se podílejí na formulování a realizaci české zahraniční politiky, nedoznal po *institucionální stránce* v roce 2014 žádných velkých změn. Hlavním aktérem bylo nadále Ministerstvo zahraničních věcí ČR, v jehož rámci působí od poloviny roku 2007 *Odbor lidských práv a transformační politiky* (LPTP).⁷⁰ S LPTP spolupracují další věcné odbory (např. Mezinárodněprávní odbor a Odbor OSN), příslušné teritoriální odbory a také zastupitelské úřady a stálé mise (zejména SM v New Yorku, Štrasburku, Ženevě a Vídni). Další resorty se na formování české lidskoprávní diplomacie podílejí jen omezeně, např. Ministerstvo spravedlnosti ČR zajišťuje zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva. Ještě omezenější je dlouhodobě role dalších složek státní správy, tj. prezidenta (vnější reprezentace), Parlamentu ČR (ratifikace mezinárodní smluv, vydávání prohlášení aj.), soudů (roz-

hodování sporů podle mezinárodních smluv) nebo obecní samosprávy (zapojení do akce „Vlajka pro Tibet“ a dalších akcí tohoto typu).

Zatímco v institucionální rovině nedoznal okruh tvůrců české lidskoprávní zahraniční politiky větších změn, v rovině *individuální* tomu bylo jinak. Nástup nové vlády na počátku roku 2014 znamenal také personální obměnu v čele MZV – K. Schwarzenberga (TOP 09) nahradil na místě ministra L. Zaorálek (ČSSD). Ten si na MZV přivedl nový tým, v němž se nejvýraznější postavou stal bývalý ředitel Ústavu mezinárodních vztahů P. Drulák, který získal post prvního náměstka (od 7. 2. 2014). Drulák svými články rozvířil debatu o směřování české lidskoprávní diplomacie, která bude popsána v další sekci této kapitoly, a byl také jedním z hlavních přispěvatelů do této debaty. Vedle toho se lidé v čele MZV – tj. Zaorálek a Drulák – samozřejmě podíleli také na praktické realizaci lidskoprávní diplomacie. Další viditelnou postavou v této oblasti byl prezident Zeman, který se sice do veřejné debaty k tématu výrazně nezapojil, některé jeho aktivity (zejména již zmiňovaná podzemní cesta do Číny) ale tuto debatu ovlivnily a aspoň částečně přesunuly na politickou rovinu.

Nevládní sektor se na formování a realizaci české zahraniční politiky v oblasti lidských práv podílel v roce 2014 standardním způsobem, tj. kritikou porušování lidských práv v cizích státech, organizací kampaní proti takovému porušování a uskutečňováním projektů transformační politiky. Například sdružení Občanské Bělorusko pravidelně informovalo o dění v Bělorusku a sledovalo osudy místních politických vězňů.⁷¹ CEELI Institut uspořádal několik kurzů v ČR i v zahraničí, určených mj. pro soudce, policisty nebo novináře (posílení nezávislosti soudů, boj proti korupci aj.).⁷² Forum 2000 opět, v pořadí již poosmnácté, zorganizovalo na podzim konferenci k lidským právům, tentokrát nazvanou „Nespokojená demokracie. Čtvrt století od železné opony a Tchien-an-menu“. Mezi účastníky byli mj. běloruský disident Aleš Bialitski, kubánská bloggerka Yoani Sánchez či propuštěný ruský podnikatel Michail Chodorkovskij.⁷³ Největší česká humanitární organizace, Člověk v tísni, zorganizovala v březnu 2014 již 16. ročník populárního festivalu dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět (One World)*.⁷⁴ Cenu za nejlepší film získal tentokrát maďarský snímek *Verdikt v Maďarsku*, rozkrývající pozadí soudního procesu s čtyřmi příznivci krajní pravice obviněnými z vraždy šesti Romů.

K žádné velké změně přístupu nedošlo ani na straně *zahraničních aktérů*, kteří mají na českou lidskoprávní diplomacii vliv. Klíčové místo zde připadá Evropské unii, jejímž členem je ČR od roku 2004. Česká lidskoprávní diplomacie dlouhodobě prochází procesem europeizace,⁷⁵ v jehož rámci jsou stanoviska pro všechny státy EU formulována a prezentována na mezinárodní scéně jednotně. Sama EU si navíc v posledních letech aktivně buduje vlastní lidskoprávní diplomacii. To se projevilo mj. přijetím samostatných koncepčních dokumentů věnovaných lidským právům (např. *Evropský strategický rámec a Akční plán pro lidská práva a demokracii*⁷⁶ z roku 2012), vedením tzv. lidskoprávních dialogů (*human rights dialogues*) a zřízením funkce Zvláštního představitele EU pro lidská práva, kterou od roku 2012 zastává Řek Stavros Lambrinidis.⁷⁷ Lambrinidis během roku 2014 opakovaně navštívil Českou republiku, kde se mj. setkal s nevládními organizacemi a vystoupil na konferenci věnované lidským právům v zahraniční politice.

Vedle EU patří mezi významné zahraniční aktéry ovlivňující českou lidskoprávní diplomacie další mezinárodní organizace (OSN, Rada Evropy, OBSE aj.) a také významní spojenci (USA, evropské státy). Vliv USA se projevil na podzim roku 2014, během návštěvy premiéra B. Sobotky ve Washingtonu. Těsně před návštěvou vyšel ve *Washington Post* článek prezidenta *National Endowment for Democracy* (NED) Carla Gershmana,⁷⁸ který obvinil ČR, že se chystá opustit aktivní lidskoprávní politiku, čímž zrazuje odkaz V. Havla a přestává se chovat morálně odpovědně.⁷⁹ Kritika vyvolala obavy z toho, jak bude Sobotka v USA přijat. Podle tiskových zpráv bylo přijetí dobré a viceprezident Joe Biden ocenil, že ČR v oblasti lidských práv „*boxuje nad svou váhu*“.⁸⁰ Pochyby o tom, zda byla slova na adresu ČR opravdu jen pozitivní, vzbudil fakt, že Sobotka ještě během návštěvy cítil potřebu zdůraznit, že ČR se od Havlova odkazu nijak neodklání, a současně vyzval náměstka Druláka, aby respektoval politiku vlády.⁸¹ Část autorů interpretovala Sobotkův projev jako důkaz toho, že ČR je ve své zahraniční politice snad až příliš závislá na názoru spojenců.⁸²

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM, VEŘEJNÉM A AKADEMICKÉM PROSTORU

V minulých vydáních této publikace jsme opakovaně psali, že česká zahraniční politika v oblasti lidských práv nepatří mezi témata, jež by budila větší zájem médií, akademické obce či širší veřejnosti. Situace se začala měnit v roce 2013, kdy se rozvířila debata o vztahu mezi ochranou lidských práv a ekonomickou diplomacií. V roce 2014 byla lidskoprávní diplomacie zřejmě nejdiskutovanější oblastí české zahraniční politiky vůbec. Veřejnou diskusi rozpoutala série článků Petra Druláka.⁸³ Drulák nepochybněval správnost podpory lidských práv v zahraničí, tvrdil ale, že česká politika v této sféře dosud trpěla „*pochybnou legitimitou a klesající efektivitou*“.⁸⁴ Důvodem byla podle autora ideologická východiska, tj. antikomunismus a lidskoprávní atlantismus, úzké zaměření na práva tzv. první generace, neochota vést o lidských právech dialog se zeměmi, jež nesdílejí náš pohled na věc, a aplikace dvojích standardů. Drulák navrhl tato omezení překonat širším pojetím lidských práv, jež by zohlednilo vzájemnou propojenost všech práv a snažilo by se chránit lidskou důstojnost ve všech jejích dimenzích. Označil také za důležité vést o lidských právech dialog se všemi státy světa.

První Drulákovy články, napsané z větší části před jeho nástupem do funkce prvního náměstka na MZV, nevyvolaly větší reakci. Veřejná diskuse začala až po té, kdy na konci května zveřejnily *Lidové noviny* rozhovor s Drulákem s názvem *Havlova politika byla chybá a škodlivá, tvrdí český diplomat*.⁸⁵ Drulák v rozhovoru zopakoval, že MZV se nechystá učinit žádný zásadní obrat v podpoře lidských práv na mezinárodní scéně, hledá ale méně konfrontační způsob této podpory a chce lidská práva chápat širěji. Současně Drulák kritizoval tzv. falešný univerzalizmus, jímž se rozumí „*falešná představa, že to, jakou jsme si vybudovali představu ideální společnosti, bychom měli vnucovat těm ostatním*“.⁸⁶ Na tomto falešném univerzalizmu, který bývá v českém prostředí spojován se jménem Václava Havla, stála dosavadní česká za-

hraniční politika, což Drulák označil za chybu. Rozhovor vyvolal celou řadu reakcí, z nichž část byla souhlasná, část kritická.

Odehrála se tak první fáze veřejné diskuse, která skončila s nástupem letních prázdnin. Po jejich konci – v období od září do počátku října 2014 – následovala druhá fáze. Tu uvedla výměna názorů mezi Drulákem a několika dalšími autory (právní filozof Jiří Příbáň, filozof a sociolog Václav Bělohradský aj.) na stránkách deníku *Právo*. Později se, ať již v deníku *Právo*, nebo v jiných periodických (*Lidové noviny*, *Deník Referendum* aj.), zapojili další autoři (právníci Zdeněk Jičínský a Petr Agha, politolog Jiří Pehe, publicista Petr Jedlička atd.). Tato fáze veřejné debaty byla jak obsahově nejbohatší, tak nejvěcnější. To již tolik neplatilo pro fázi třetí, která proběhla v posledních dvou a půl měsících roku 2014. Spouštěčem se stal návrh nové Koncepce politiky podpory lidských práv a transformační spolupráce, který sice nebyl oficiálně zveřejněn, v médiích se ale začaly objevovat jeho kritické komentáře.⁸⁷ V souvislosti s návrhem Koncepce se do diskuse také poprvé zapojili zahraniční aktéři, konkrétně již zmiňovaný Carl Gershman z USA.⁸⁸ Paralelně, byť s menší intenzitou, pokračovala obecnější diskuse o lidskoprávní diplomacii, do níž opět vstoupili noví autoři (publicista Ondřej Šlechta, rozvojář Tomáš Tožička, novinář Jakub Patočka aj.). Většina z nich se stavěla na stranu Petra Druláka, proto měla diskuse konsenzuálnější podobu. Sám Drulák se jí v této fázi – zčásti zřejmě pod vlivem washingtonského vzkazu premiéra Sobotky – účastnil jen omezeně.⁸⁹

Veřejná diskuse o podpoře lidských práv v zahraniční politice měla tři hlavní roviny: rovinu osobní, rovinu symbolickou a rovinu věcnou. *První rovina* se zaměřila na protagonisty diskuse, primárně P. Druláka. Příkladem příspěvků tohoto typu jsou články novinářů Jana Macháčka⁹⁰ a Ondřeje Kundry⁹¹ zveřejněné v červnu na stránkách *Respektu*. Články primárně neřeší, zda má Drulák pravdu, nebo se mýlí, ale zabývají se tím, kdo Drulák je a proč píše to, co píše. Macháček prezentuje Druláka jako naivního idealistu, který to sice asi myslí dobře, sám si ale na vlastní kůži nic pořádně neodžil, a jeho morální kredit zpochybňovat názory někoho, jako byl Václav Havel, je tak velmi pochybné. Podle Kundry podléhá Drulák dichotomnímu vidění světa, ve kterém rozlišuje pouze přátele a nepřátele. Do druhé skupiny patří mj. lidskoprávní neokonci, se kterými má Drulák účty z minulosti, jež se nyní podle Kundry zřejmě snaží na MZV vyrovnat. Podobné rozbory se mimo stránek *Respektu* objevily i na Facebooku,⁹² v debatě ale celkově zůstaly spíše minoritní.

Více autorů se angažovalo na druhé rovině, tedy *rovině symbolické*. Zde bylo hlavním předmětem sporu to, nakolik se lidskoprávní politika prosazovaná Drulákem vzdaluje Havlovi odkazu a nakolik je tento odkaz sám o sobě hodnotný. S Havlem se přitom v debatě mnohdy pracovalo ne jako s reálným člověkem s názory, o nichž lze vést legitimní diskusi, ale jako s určitým symbolem či obchodní „značkou“. Nejdále v tomto ohledu zašel zahraniční účastník debaty Gershman, který uvedl, že přehodnocení lidskoprávní politiky spojené s opuštěním Havlova odkazu v té podobě, jak jej prosazuje Drulák (a také prezident Zeman), by bylo výrazem českého provincionalismu a mravní neodpovědnosti.⁹³ Čeští autoři byli opatrnější. Netvrdili, že Havlův odkaz je nedotknutelný, a politika, kterou nastavil, musí zůstat navždy neměnná. Spíš trvali na tom, že tato politika je správná a chybí k ní vhodná alternativa,

popř. zpochybňovali výklad této politiky předložený Drulákem a některými dalšími autory.

K prvnímu názoru se hlásil např. Roman Joch, podle něžž je podpora lidských práv tak, jak ji ČR tradičně realizuje, „*specifikem ČR, jakousi naší devízou, která nás činí zajímavými*“.⁹⁴ Tato politika je nastavena správně a není důvod ji opouštět. Není navíc jasné, jak by Drulákem hlášené rozšíření lidských práv vypadalo v praxi, zda by např. ČR nově chtěla „*přispívat seniorům na důchody v Burkině Fasso, [...] nebo sázet nové deštné pralesy v Guineji-Bissau*“.⁹⁵ Obdobný postoj zaujal již citovaný J. Macháček, který Druláka kritizoval za to, že „*destruuje něco, co bylo dobrou a důstojnou tradicí této země a tohoto národa, ve jménu něčeho, co neprošlo žádným voličským testem*“.⁹⁶ Přesvědčení o tom, že Havlovy myšlenky jsou v diskusi dezinterpretovány, vyjádřil např. Jiří Pehe.⁹⁷ Podle něj se do jednoho pytle tzv. lidskoprávního atlantisu mylně házejí různé jevy – „*reakce Západu na porušování lidských práv, reakce na humanitární katastrofy, a akce, které jsou vedeny primárně bezpečnostními úvahami*“.⁹⁸ To pak může vyvolat špatný dojem, že dosavadní česká lidskoprávní politika byla agresivní a výbojná, byť tomu tak podle Peheho nebylo.

Tvrzení, že Havlovo jméno je v diskusi zneužíváno, podpořili – byť z jiných důvodů – rovněž někteří Drulákoví stoupenci (V. Srnka, O. Šlechta, J. Patočka aj.). Ti upozorňovali na skutečnost, že Havel se zahraniční politice nikdy příliš aktivně nevěnoval, je tedy poměrně obtížné mluvit o pevném „Havlově odkazu“ v této oblasti. Výsledkem je stav, kdy onen odkaz konstruují zájmové skupiny, které se jej pak snaží vnutit zbytku společnosti. Vojtěch Srnka mluví o dogmatizaci přístupu k lidským právům, který vlastně „*popírá Havlovy hodnoty, když místo důrazu na Pravdu a lásku klade důraz pouze na její nekonečné bránění*“.⁹⁹ Šlechta uvádí, že „*ústředním problémem sporu o odkaz Havla v zahraniční politice není Václav Havel sám, jako spíše snaha interpretovat jeho morální odkaz a výrok o vítězství ‚pravdy a lásky‘ jako ústřední dělicí linii politického života*“.¹⁰⁰ Patočka dodává, že „*snahu Druláka a Zorálka kritizovat z mravních výšin strážců Havlova odkazu [...] je třeba demaskovat jako ideologický manévř, jehož smyslem není nic jiného nežli snaha získat neoprávněnou výhodu ve střetech o přízeň veřejného mínění*“.¹⁰¹ Tato rovina diskuse ukázala, že Václav Havel zůstává v českém prostředí významným symbolem, se kterým si ovšem různí lidé spojují různé myšlenky a vzájemně odlišně jej také hodnotí.

Nejzajímavější pro formování české lidskoprávní diplomacie byla třetí rovina veřejné diskuse, *rovina věcná*. I když někteří komentátoři uvádějí, že tato rovina nebyla v diskusi přítomna, neboť „*boj o odkaz bývalého prezidenta [...] zcela zastínil otázky ohledně hodnoty a obsahu politiky lidských práv*“,¹⁰² není to pravda. Zejména ve druhé fázi diskuse došlo k aktivní výměně názorů na to, jak by lidskoprávní diplomacie ČR měla vypadat. Předmětem zájmu byly také obecnější otázky toho, co lidská práva vlastně jsou, zda je vhodné mezi nimi zavádět nějakou hierarchii a jakou roli mohou hrát v zahraniční politice. Úvodní „výkop“ provedl Drulák, když se přihlásil k širší koncepci lidských práv, zdůraznil význam dialogu v lidskoprávní oblasti a kritizoval dvojí standardy.¹⁰³ Toto pojetí podpořil V. Bělohradský,¹⁰⁴ s výhradami naopak vystoupil J. Příbáň.¹⁰⁵ Ten odmítl širší pojetí lidských práv, které podle něho ig-

noruje rozdíly mezi právy skutečně klíčovými, jež jsou univerzálně sdílené, a právy dalšími, jež jsou kulturně a sociálně podmíněné.

Drulák oponoval s tím, že „vzhledem k různorodosti historických zkušeností patrně nemá smysl předem nadřazovat jeden typ práv nad ostatní. Různé druhy práv se mohou navzájem zakládat, posilovat, ale také oslabovat, konkrétní podoba těchto vztahů se bude lišit případ od případu. Z koncepčního hlediska má proto větší smysl vycházet z rovnocennosti různých druhů práv, přičemž jejich případné hierarchie vyjeví až konkrétní situace.“¹⁰⁶ Obdobně Bělohradský uvedl, že lidská práva je třeba chápat jako „regulativní ideje, které si nemůže přivlastnit žádný politický režim“.¹⁰⁷ Hierarchizaci lidských práv odmítl také T. Tožička, podle nějž „redukce lidských práv [...] ničemu nepomůže, protože zbídačeným a utlačovaným lidem bez vzdělání, zdravotní péče a pracujících v otrockých podmínkách jsou jeho práva k ničemu“.¹⁰⁸ Následovala další série článků, které ovšem již mnoho nového nepřinesly, protože prakticky všichni hlavní protagonisté setrvali na svých pozicích.¹⁰⁹ Svěží vítr do debaty příležitostně vnesli další autoři. Například Peter Tkáč upozornil na rozpor mezi českou tradicí podpory lidských práv a další českou tradicí vývozu zbraní do zemí tato práva porušujících.¹¹⁰

Určitou dohru měla debata během mezinárodní konference nazvané „Zahraniční politika lidských práv pro 21. století“, kterou 18. 12. 2014 uspořádalo Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Šlo o první akci tohoto druhu, očekává se ale, že na ni v budoucnu naváží další podobné konference věnované lidským právům. Akci zahájil projev ministra Zaorálka, který vyzdvihl propojenost všech lidských práv a potřebu respekt k těmto právům posilovat aktivitami jak shora, ze strany vlád, tak zdola, od občanské společnosti.¹¹¹ Na akci dále vystoupili mj. představitel generálního tajemníka OSN pro lidská práva Ivan Simonović, ředitel Evropské nadace pro demokracii Jerzy Pomianowski a několik lidskoprávních aktivistů např. z Ázerbájdžánu, Běloruska, Egypta či Kuby. Závěrečný panel pak byl věnován lidskoprávní zahraniční politice ČR. Účastníci (Pavel Barša – ÚMV, Šimon Pánek – Člověk v tísni, Petr Pospíchal – Deník Referendum, Tomáš Tožička – Educon) v něm více méně zopakovali hlavní argumenty, jež se objevily ve věcné části debaty.

Výměna názorů v rámci veřejné debaty neskončila jasným výsledkem či převážením jednoho názoru nad názory jinými. Ukázalo se nicméně, že česká společnost není ve vztahu k lidskoprávní diplomacii zdaleka tak jednotná, jak se až dosud – i vzhledem k pasivitě veřejnosti – zdálo. Stejně tak vyšlo najevo, že značná část autorů má problém s úzkým pojetím lidských práv, jež za skutečná lidská práva považuje jen práva občanská a politická, zatímco práva ostatní (práva hospodářská, sociální a kulturní) vytěšňuje na okraj.¹¹² Není to příliš překvapivé vzhledem k tomu, že sama Česká republika ve svém právním řádu, konkrétně v *Listině základních práv a svobod*, uznává a garantuje obě kategorie lidských práv. Vcelku širokou podporu získal také názor, že lidská práva nelze druhým vnucovat silou, ale je třeba vést o nich s těmito druhými dialog. Nezodpovězena (a možná i nepoložena) zůstala nicméně otázka jak reagovat v situaci, kdy druzí nemají o dialog zájem, nebo kdy se představy jednotlivých aktérů liší natolik, že je nelze dialogem překlenout.

Veřejná diskuse jasně prokázala, že lidskoprávní diplomacie je téma, které si v českém prostředí zaslouží větší pozornost, než jaká mu byla dosud věnována. Současně, má-li diskuse přinést praktické důsledky, by bylo vhodné, aby do budoucna nezůstala omezena na média a odbornou veřejnost, ale přitáhla rovněž zástupce politické scény. Jejich dosavadní absence nasvědčuje tomu, že mezi veřejným a politickým prostorem existuje v ČR značné oddělení. Za situace, kdy ČR mezi hlavní priority své zahraniční politiky v oblasti lidských práv dlouhodobě řadí podporu občanské společnosti a aktivní participaci, je takové oddělení nejen dosti nešťastné, ale i poměrně paradoxní.

ZÁVĚR

Rok 2014 byl pro zahraniční politiku ČR v oblasti lidských práv rokem výjimečným. Poprvé v historii samostatné České republiky se k tématu rozvířila živá veřejná debata, do níž se vedle náměstka ministra zahraničních věcí Petra Druláka, jehož články diskusi vyvolaly, zapojila řada publicistů, filozofů, právníků, politologů a dalších autorů. Diskuse ukázala, že politika podpory lidských práv a transformační politiky není předmětem celospolečenského konsenzu, jak se dosud předpokládalo. Názory na to, jaká lidská práva je třeba podporovat a kterých nástrojů je při jejich prosazování vhodné využívat, se různí. Zdá se přitom, že značná část české veřejnosti má pochopení pro nové pojetí lidskoprávní diplomacie prosazované Drulákem, které lidská práva vymezuje široce (jako práva jak občanská a politická, tak hospodářská, sociální a kulturní) a zdůrazňuje význam dialogu se všemi státy světa.

Do veřejné debaty se téměř nezapojili představitelé české politické scény, mimo vedení MZV (Zaorálek, Drulák). Politici komentovali jen konkrétní události, hlavně návštěvu prezidenta M. Zemana v Číně. Politická scéna zůstala nadále rozdělena do čtyř velkých táborů, které v poslední době nicméně prošly určitou vnitřní redefinicí postojů. První tábor tvoří aktivní internacionalisté (např. Schwarzenberg, Kalousek), kteří se hlásí k dosavadnímu pojetí politiky podpory lidských práv. K opozici k nim stojí umírnění internacionalisté (např. Zaorálek, Drulák), prosazující širší pojetí lidských práv, a pragmatici (např. Zeman), vnímající lidskoprávní diplomacii jako překážku diplomacie ekonomické. Poslední tábor, autonomisty (např. KSČM), není v posledních letech příliš slyšet. Téma podpory lidských práv v zahraniční politice ČR bylo v roce 2014 předmětem značné politizace i polarizace, tj. téma bylo přítomno ve veřejném prostoru a v přístupu k němu nepanovala shoda.

V praktické rovině vykazovala česká lidskoprávní diplomacie v roce 2014 vysokou míru kontinuity vůči předchozím letům. Česká republika ukončila své druhé funkční období v Radě OSN pro lidská práva, jejímž členem byla v letech 2011–2014. Česká republika si v Radě vedla aktivně, účastnila se všech řádných i zvláštních zasedání a vystupovala v rámci interaktivních dialogů. Největším úspěchem ČR bylo předložení a prosazení samostatné rezoluce k rovné účasti na politických a veřejných záležitostech v letech 2013 a 2014. Bez větších změn zůstaly aktivity ČR při plnění závazků z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv, při přijímání opatření k naplňování tematických a teritoriálních priorit a při realizaci transformační po-

litiky, včetně programu transformační spolupráce. Jestli tato míra kontinuity bude zachována i nadále, nebo se veřejná debata a přijetí nových koncepčních dokumentů nakonec promítnou v praktické rovině, se nejspíše ukáže již v roce 2015.

Poznámky

- ¹ *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Usnesení vlády ČR č. 589, 20. 7. 2011.
- ² *Bezpečnostní strategie České republiky*. Usnesení vlády ČR č. 665, 8. 9. 2011.
- ³ *Koncepce transformační politiky*. Rozhodnutí Kolegia ministra zahraničních věcí, 15. 7. 2010.
- ⁴ Tamtéž, s. 1.
- ⁵ *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, op. cit., bod 4. 5.
- ⁶ Taktó vypadá katalog tematických priorit zakotvený v *Koncepci zahraniční politiky České republiky*. *Koncepce transformační politiky* do výčtu doplňuje volební procesy a rovnost a nediskriminaci.
- ⁷ *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017*, 6. 1. 2014.
- ⁸ *Programové prohlášení vlády České republiky*, Praha, únor 2014.
- ⁹ *Koaliční smlouva*, op. cit., subsektce 12. 3.
- ¹⁰ Tamtéž.
- ¹¹ *Programové prohlášení vlády České republiky*, op. cit., sekce 3.16 (subsektce Zahraniční politika).
- ¹² *Programové prohlášení Vlády České republiky*. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf.
- ¹³ *Programové prohlášení Vlády České republiky*. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf.
- ¹⁴ Tamtéž.
- ¹⁵ Srov. Svobodová, Michaela: *Vláda mění směr politiky, místo lidských práv je v kurzu Rusko i Čína*. iDnes, 6. 10. 2013; *Expremiér šokuje: Obchod je důležitější než lidská práva*. EuroZprávy, 30. 10. 2014.
- ¹⁶ Viz *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. In: Kundra, Ondřej: *Rusko místo Havla, plánují Zaorálek s Drulákem*. Respekt, 3. 12. 2014.
- ¹⁷ Tamtéž, viz též Šafaříková, Kateřina: „*Důstojný život*“ nahradil lidská práva. Právo, 6. 12. 2014.
- ¹⁸ Autorka vychází z textu, který byl rozeslán účastníkům diskuse k návrhu aktualizace koncepce politiky lidských práv a transformace, která se uskutečnila 27. 11. 2014 na MZV ČR.
- ¹⁹ Viz Šafaříková, Kateřina: „*Důstojný život*“ nahradil lidská práva, op. cit.
- ²⁰ *Vláda chce zlepšit vztahy s Čínou, nebude ji kritizovat za Tibet*. ČTK, 23. 4. 2014.
- ²¹ Tamtéž.
- ²² Tamtéž.
- ²³ *Zaorálek: Česko nerezignovalo na obhajobu lidských práv v Číně*. ČTK, 24. 4. 2014.
- ²⁴ MZV ČR: Tiskové prohlášení ministerstev zahraničních věcí České republiky a Čínské lidové republiky, 29. 4. 2014.
- ²⁵ Tamtéž.
- ²⁶ *Zaorálek v Pekingu: Tibet patří Číně, lidská práva jsou širší pojem*. Lidové noviny, 29. 4. 2014.
- ²⁷ Srov. MZV ČR: *Ministr Zaorálek v Číně: Otevřeli jsme novou etapu vztahů*, 1. 5. 2014.
- ²⁸ *Nepřijel jsem vás učit lidská práva, řekl Zeman v čínské televizi*. iDnes, 30. 10. 2014.
- ²⁹ *Zeman v Číně pokazil Česku pověst, tvrdí Kalousek a Pospíšil*. Právo, 29. 10. 2014.
- ³⁰ Tamtéž.
- ³¹ Adamičková, Naďa: *Nečas se postavil za Zemana a obul se do Pospíšila*. Právo, 30. 10. 2014.
- ³² ANO: *Náš program pro volby do Evropského parlamentu*, jaro 2014. On-line: www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb.

- ³² KSČM: *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014*, bod IV. Evropa míru, Evropa ve světě.
- ³³ TOP 09: *Volební program do Evropského parlamentu 2014*. On-line: www.top09.cz/volby/archiv/2014-evropsky-parlament/volebni-program/.
- ³⁴ ČSSD: *Chceme spravedlivou a sociální Evropu! Programový manifest ČSSD pro volby do Evropského parlamentu 23.–24. 5. 2014*. On-line: www.cssd.cz/data/files/manifest.pdf; KDU-ČSL: *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014*. On-line: volbydoep.cz/getmedia/b2402746-09d9-4fef-956f-aaff11b92712/Europrogram_KDU_2014.pdf.aspx.
- ³⁵ Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice, aneb od snění k naivitě. A zpět?* Deník Referendum, 13. 1. 2014.
- ³⁶ Komise OSN pro lidská práva (*UN Commission on Human Rights*) byla zřízena v roce 1946, v posledních letech své existence ale byla považována za málo efektivní a nadměrně zpolitizovanou. Proto bylo rozhodnuto o jejím zrušení a nahrazení Radou OSN pro lidská práva (rezoluce Valného shromáždění A/RES/60/251 z 15. 3. 2006). Rada je oproti Komisi menší (má 47 namísto 53 členů), schází se častěji (tříkrát, nikoli jednou ročně), může pozastavit členství státům hrubě porušujícím lidská práva (jak se stalo v roce 2011 Libyi) a má silnější pravomoci (např. na její půdě probíhá tzv. univerzální periodický přezkum – UPR).
- ³⁷ MZV ČR: *Projev ministra Zaorálka na 25. zasedání Rady OSN pro lidská práva v Ženevě*, 4. 3. 2014.
- ³⁸ MZV ČR: *RLP25: ČR se vyjádřila k závažným lidskoprávním situacím ve světě*, 30. 3. 2014.
- ³⁹ MZV ČR: *RLP: ČR k provázanosti svobody projevu a svobody náboženství*, 12. 3. 2014.
- ⁴⁰ MZV ČR: *RLP: ČR vyzývá k ochraně občanské společnosti*, 12. 3. 2014.
- ⁴¹ MZV ČR: *RLP26: ČR se vyjádřila k lidskoprávním situacím ve světě*, 25. 6. 2014.
- ⁴² MZV ČR: *RLP26: ČR ke svobodě projevu, shromažďování a sdružování*, 10. 6. 2014.
- ⁴³ MZV ČR: *RLP26: ČR v dialogu se zvláštní zpravodajkou pro nezávislost soudců a právníků*, 13. 6. 2014.
- ⁴⁴ UN Doc. A/HRC/27/L.29/Rev. 1, *Equal participation in political and public affairs*, 25 September 2014. Viz též MZV ČR: *RLP27: Česká rezoluce v OSN znovu přijata konsensem*, 30. 9. 2014.
- ⁴⁵ MZV ČR: *RLP27: ČR znepokojena vývojem na Ukrajině, v Libyi a Iráku*, 16. 9. 2014.
- ⁴⁶ MZV ČR: *RLP: ČR v urgentní debatě odsoudila porušování lidských práv ze strany ISIL*, 2. 9. 2014.
- ⁴⁷ MZV ČR: *UPR18: ČR vystoupila se 41 doporučením devíti zemím*, 10. 3. 2014.
- ⁴⁸ Cit. in MZV ČR: *Aktivní, čitelná a s vlastním názorem – ČR završila členství v Radě pro lidská práva*, 8. 1. 2015.
- ⁴⁹ Není proto náhodou, že z evropských států zatím Úmluvu ratifikovaly pouze Albánie a Bosna a Hercegovina. Úmluva má nicméně řadu smluvních stran mezi neevropskými státy, a proto vstoupila v platnost již v roce 2003.
- ⁵⁰ Opční protokol k *Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením* byl ze strany České republiky podepsán v roce 2008, chybí tedy pouze ratifikace. Další dva opční protokoly nebyly ani podepsány.
- ⁵¹ UN Doc. CERD/C/CZE/10-11, *Tenth and eleventh periodic reports of States parties due in 2014. Czech Republic*, 31 March 2014.
- ⁵² UN Doc. E/C.12/CZE/2, *Second periodic reports submitted by States parties under articles 16 and 17 of the Covenant, Czech Republic*, 16 January 2012.
- ⁵³ UN Doc. E/C.12/CZE/CO/2, *Concluding observations on the second periodic report of the Czech Republic*, 23 June 2014.
- ⁵⁴ Stručné shrnutí doporučení viz Rozumek, Martin–Dubová, Alexandra: *Výbor OSN kritizuje Česko za nedostupnost zdravotního pojištění pro migranty*. Organizace pro pomoc uprchlíkům, 27. 5. 2014. On-line: www.opu.cz/cz/article/345.
- ⁵⁵ *The EHCR in Facts & Figures 2014*, European Court of Human Rights, February 2015, s. 8. K 31. 12. 2014 registroval Evropský soud 221 nevyřízených českých stížností.

- ⁵⁶ ECHR, *Case of R & L, s. r. o. and Others v. the Czech Republic*, Applications nos 37926/05, 25784/09, 36002/09, 44410/09 and 65546/09, 3 July 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci R & L, s. r. o., a ostatní proti České republice, 4. 7. 2014.
- ⁵⁷ ECHR, *Delta Pekárny a. s. v. the Czech Republic*, Application No. 97/11, 2 October 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hanzelkovi proti České republice, 11. 12. 2014.
- ⁵⁸ ECHR, *Case of T. v. the Czech Republic*, Application No. 19315/11, 17 July 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci T. proti České republice, 17. 7. 2014.
- ⁵⁹ ECHR, *Case of Hanzelkovi v. the Czech Republic*, Application No. 43643/10, 11 December 2014. Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hanzelkovi proti České republice, 11. 12. 2014.
- ⁶⁰ ECHR, *Case of Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*, Applications nos 28859/11 and 28473/12, 11 December 2014. Viz též Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Dubská a Krejzová proti České republice, 11. 12. 2014.
- ⁶¹ MZV ČR: *Prohlášení k propuštění A. Bialitského*, 23. 6. 2014.
- ⁶² MZV ČR: *RLP26: ČR kritizovala stav lidských práv v Bělorusku*, 18. 6. 2014.
- ⁶³ Viz např. MZV ČR: *Ministr Zaorálek v Radě pro lidská práva: na Ukrajině hrozí katastrofa*, 4. 3. 2014; MZV ČR: *RLP27: ČR znepokojena vývojem na Ukrajině*, 26. 9. 2014.
- ⁶⁴ Viz např. MZV ČR: *RLP26: ČR se vyjádřila k lidskoprávním situacím ve světě*, 25. 6. 2014.
- ⁶⁵ *Program Transformační spolupráce*. Příloha č.1 ke Konceptci transformační politiky, 15. 7. 2010, bod 4.
- ⁶⁶ Drulák, Petr: *Probudí se česká zahraniční politika?* Deník Referendum, 11. 10. 2013.
- ⁶⁷ Šafaříková, Kateřina: *Nové pojetí lidských práv à la ministerstvo zahraničí*. Lidové noviny, 17. 10. 2014; Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?* Washington Post, 16. 11. 2014.
- ⁶⁸ Drulák, Petr: *To, co mi vložily do úst LN, jsem nikdy neřekl*. Deník Referendum, 23. 9. 2014.
- ⁶⁹ MZV ČR: *Výsledky výběrového dotačního řízení Programu TRANS na rok 2015*, 10. 12. 2014.
- ⁷⁰ Ředitelkou LPTP byla Veronika Bajgarová, která ale na podzim rezignovala. Odbor následně zůstal bez ředitele až do konce roku.
- ⁷¹ Více viz Občanské Bělorusko. On-line: www.civicbelarus.eu/index.php/cs?start=12.
- ⁷² Více viz CEELI Institut. On-line: ceeliinstitute.org/programs/overview/.
- ⁷³ Více viz Forum 2000. On-line: www.forum2000.cz/cz/projekty/konference-forum-2000/2014/.
- ⁷⁴ Více viz Jeden svět. On-line: www.jedensvet.cz/2014/.
- ⁷⁵ Viz Zemanová, Štěpánka: *Europeizace zahraniční politiky v oblasti lidských práv*. Praha: Oeconomica, 2008.
- ⁷⁶ *EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy*, 11855/12, 25 June 2012.
- ⁷⁷ Více viz European Union. On-line: eeas.europa.eu/human_rights/index_en.htm.
- ⁷⁸ Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?*, op. cit.
- ⁷⁹ Viz též Gershman, Carl: *Havel vám dal novodobou identitu*. Lidové noviny, 24. 11. 2014.
- ⁸⁰ Cit. in: *Biden ocenil aktivitu Česka v oblasti lidských práv*. ČT24, 18. 11. 2014.
- ⁸¹ *Sobotka: Vláda se hlásí k Havlovu odkazu a náměstek Drulák to musí respektovat*. ČTK, 20. 11. 2014.
- ⁸² Srov. Olšer, Břetislav: *Sobotka skáče, jak USA pískají; od „lidské důstojnosti“ k „důstojnosti a lidským právům“?* On-line: olser.blog.idnes.cz/c/456384/sobotka-skace-jak-usa-piskaji-od-lidske-dustojnosti-k-dustojnosti-a-lidskym-pravum.html.
- ⁸³ Drulák, Petr: *Probudí se česká zahraniční politika?* op. cit.; Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice, aneb od snění k naivitě. A zpět?*, op. cit.
- ⁸⁴ Tamtéž.

- ⁸⁵ Šafaříková, Kateřina: *Havlova politika byla chybná a škodlivá, tvrdí český diplomat*. Lidové noviny, 30. 5. 2014.
- ⁸⁶ Tamtéž.
- ⁸⁷ Viz Šafaříková, Kateřina: *Nové pojetí lidských práv à la ministerstvo zahraničí*, op. cit.; později Šafaříková, Kateřina: „*Důstojný život*“ nahradil lidská práva, op. cit.
- ⁸⁸ Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?*, op. cit.
- ⁸⁹ Srov. Drulák, Petr: *Shoda hledaná v dialogu*. A2larm, 10. 11. 2014. On-line: a2larm.cz/2014/11/shoda-hledana-v-dialogu/.
- ⁹⁰ Macháček, Jan: *Být pyšní na tradici. Havlův prožitý a Drulákův teoretický svět*. Respekt, 8. 6. 2014.
- ⁹¹ Kundra, Ondřej: *Škůdce v říši neokonů*. Respekt, 16. 6. 2014.
- ⁹² Srov. třeba A2larm. On-line: www.facebook.com/permalink.php?id=623521487687579&story_fbid=851601008212958.
- ⁹³ Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?*, op. cit.
- ⁹⁴ Joch, Roman: *Havlova politika byla správná*. Neviditelný pes, 26. 6. 2014.
- ⁹⁵ Tamtéž.
- ⁹⁶ Macháček, Jan: *Kdo a čím plive na Havlův odkaz i prezidentství*. Respekt, 5. 11. 2014.
- ⁹⁷ Pehe, Jiří: *Nemáme pojmy a fakta v lidskoprávní diskusi*. Právo, 24. 9. 2014.
- ⁹⁸ Tamtéž.
- ⁹⁹ Srnka, Vojtěch: *Zahraniční politika ve jménu humanismu*. Deník Referendum, 3. 6. 2014.
- ¹⁰⁰ Šlechta, Ondřej: *Drulák nebo Havel? Poznámky ke sporu o charakter zahraniční politiky ČR*. Revue Politika, 24. 11. 2014.
- ¹⁰¹ Patočka, Jakub: *I Zaorálek a Drulák navazují na disent, jen by to měli říct*. Deník Referendum, 14. 12. 2014.
- ¹⁰² Dostál, Vít–Eberle, Jakub (eds.): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2015, s. 62.
- ¹⁰³ Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice, aneb od snění k naivitě. A zpět?*, op. cit.
- ¹⁰⁴ Bělohradský, Václav: *Lidskoprávní spanilé jízdy*. Právo, 28. 6. 2014.
- ¹⁰⁵ Příbáň, Jiří: *Ušpiněná práva člověka*. Právo, 9. 9. 2014.
- ¹⁰⁶ Drulák, Petr: *O lidských právech vážně a pragmaticky*. Právo, 9. 9. 2014.
- ¹⁰⁷ Bělohradský, Václav: *Naše nynější lidskoprávní katastrofa*. Právo, 13. 9. 2014.
- ¹⁰⁸ Tožička, Tomáš: *Bida české lidsko-právní agendy*. Deník Referendum, 10. 9. 2014.
- ¹⁰⁹ Viz Příbáň, Jiří: *Lidská práva: katastrofa, nebo globální šance?* Právo, 18. 9. 2014; Drulák, Petr: *Lidská práva v dialogu, ne v monologu*. Právo, 30. 9. 2014.
- ¹¹⁰ Tkáč, Peter: *Havlovský? Pragmatický? Český přístup k lidským právům je především zbrojařský*. Deník Referendum, 20. 6. 2014.
- ¹¹¹ Projev je online k dispozici, viz MZV ČR: *Ministr Zaorálek zahájil konferenci Zahraniční politika lidských práv pro 21. století*, 5. 12. 2014.
- ¹¹² Pro prezentaci tohoto pojetí viz např. Joch, Roman: *Zahraniční politika a lidská práva aneb Idealismus versus realismus*. Česká pozice, 21. 4. 2014.